

HEMSTÄLLAN

2019-06-10 Dnr. 1.3.2-2019-764

Till

Kulturdepartementet

Sanningskommission

Hemställan om att regeringen ska finansiera en process för att i samarbete med Sametinget inrätta en oberoende sanningskommission¹ om den svenska statens övergrepp mot det samiska folket.

Bakgrund

Sametinget i Sverige har under åren 2016 - 2018 sammanfört representanter från samiska organisationer och sametingspartier för att diskutera, analysera och beskriva behoven och förväntningarna inför en eventuell framtida sanningskommission. Vi har genomfört ett seminarium med experter och tagit del av internationella erfarenheter på området och låtit göra en egen SWOT-analys. Sametinget och samiska organisationer ser ett stort behov av en oberoende sanningskommission med uppgift dels att sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter mot det samiska folket och samers mänskliga rättigheter, dels att beskriva vilka konsekvenser assimileringpolitiken inneburit för det samiska folket och slutligen att ge rekommendationer och förslag på åtgärder så att arbetet får genomslag i Sveriges samepolitik. Erkännande och försoning handlar inte bara om förhållandet mellan det samiska folket och den svenska staten, det handlar även om relationerna mellan olika samiska grupper.

Det samiska folket i fyra länder har utsatts för staternas assimileringprocesser på ett sätt som varit förödande. Assimileringprocesserna har drabbat samer kollektivt och individuellt på flera sätt. Staternas politik har hindrat och hindrar än idag reell jämlikhet och likvärdighet på många nivåer. Såväl beslutsfattare som allmänheten saknar i stora delar kunskap om samernas kultur och historia. Internationella organ som FN och Europarådet påtalar återkommande brister i hur Sverige respekterar samers rättigheter som urfolk. På gräsrotsnivå förekommer mobilisering i olika former t ex kampen för samiska rättigheter och kampen mot fortsatt exploatering och kolonisering. Kravet att bli behandlad med respekt, kunskap och värdighet växer.

¹ Sanningskommissionen förutsätts följas av en försoningsprocess efter genomfört kommissionsarbete, givet att de rekommendationer som kommissionen föreslår uppfylls.

Underlag

2016 redovisade Sametinget ett regeringsuppdrag i form av en kunskapsöversikt om samers psykosociala ohälsa. Samma år kom svenska kyrkans vitbok om relationerna mellan kyrkan och samerna med en antologi i två band om kyrkans delaktighet i förtrycket mot samerna. I en rapport om rasism mot samer som Sametinget lämnade 2018 framkommer att många samer vittnar om rasism på lokal nivå som kan yttra sig i form av mobbning, kränkningar, hot om våld och att renar angrips som ett uttryck för rasism mot samer.

Dessa kartläggningar, vår SWOT- analys och DO:s minnesanteckningar från rundabordssamtalet om internationella erfarenheter av sanningskommissioner och olika FN-organs kritik mot Sveriges behandling av samerna utgör tillsammans ett gott underlag för att ta arbetet för en sanningskommission vidare. Detta arbete kräver dock ekonomiska resurser.

Liknande processer i Norge och Finland

Processer för att etablera sannings- och försoningskommissioner pågår i Norge och Finland. Stortinget i Norge har hållit en öppen hearing om behovet av en sanningskommission. Sametinget i Norge har genomfört 23 öppna folkmöten för att förankra arbetet i det samiska samhället. Den 14 juni 2018 beslutade Stortinget att tillsätta en sannings- och försoningskommission med 12 ledamöter under ledning av Dagfinn Høybråten, generalsekreterare för Nordiska Ministerrådet. Kommissionen har ett eget sekretariat och egna budgetmedel.

I Finland har Sametinget hållit två möten med representanter för den finska staten och 29 möten har genomförts med samiska samhället. I november offentliggjordes en rapport om arbetet.

Erfarenheter som bör beaktas

Arbetet kräver även att internationell expertis nyttjas i största möjliga utsträckning. Det finns resurspersoner runt om i världen som deltagit i flera olika sanningskommissioners arbete och som har värdefulla insikter och erfarenheter som behövs för att undvika fallgropar och onödiga misstag.

Erfarenheterna från våra nordiska grannländer samt från liknande processer som hållits i världen, exempelvis i Kanada, visar att det är viktigt att beakta hälsoaspekten redan i ett tidigt stadium. Att börja prata om historiska trauman och egna svåra erfarenheter river upp sår, minnen och känslor som behöver hanteras på ett visligt sätt. Därför är det av stor vikt att professionell sjukvårdspersonal med psykosocial kompetens finns tillgängliga både vid möten och intervjuer för de människor som behöver hjälp och stöd. Även detta kräver ekonomiska resurser.

En sanningskommission om den svenska statens övergrepp mot det samiska folket är en omfattande fråga som inte inryms inom Sametingets nuvarande ekonomiska förutsättningar. Därför är det av stor vikt att Sametinget har tillräckliga resurser för att kunna ordna stormöten, rådslag och samråd med representanter för samiska organisationer även i fortsättningen. För att effektivisera arbetet har Sametinget och representanter för samiska organisationer enats om att utse en referensgrupp.

Sametingets styrelse, tillsammans med deltagande samiska organisationer och samepolitiska partier, överlämnar denna hemställan om inrättande av en sanningskommission till Sveriges regering för beslut.

Vi förväntar oss och kommer att arbeta utifrån:

- Att förberedelser och genomförande av en sanningskommission om den svenska statens övergrepp mot samiska folket och samers mänskliga rättigheter ska finansieras av staten.
- Att långsiktig finansiering säkras och att det finns mekanismer för att hantera oförutsedda behov.
- Att finansieringen ska vara oberoende av andra insatser som staten gör på det samepolitiska området.
- Att kommissionen ska ha ett oberoende och starkt mandat.
- Att kommissionens ledamöter ska åtnjuta stort förtroende i både det svenska och det samiska samhället.
- Att processen förankras i det samiska samhället så att arbetet når olika grupper av samer med vitt skilda erfarenheter för att undvika mer splittring internt i det samiska samhället.
- Att sociala och psykosociala stödfunktioner tidigt upprättas.
- Att gränsöverskridande kunskapsutbyte fortgår med de pågående processerna i Norge och Finland.
- Att i arbetet ta del av erfarenheter från internationella kommissioner.
- Att Sametinget ska arrangera folkmöten/hearings runt om i Sverige för att förankra arbetet i det samiska samhället och utifrån resultatet utarbeta mandatet för sanningskommissionen.
- Att sanningskommissionen förutsätts följas av en försoningsprocess efter genomfört kommissionsarbete, givet att de rekommendationer som kommissionen föreslår uppfylls.

Sametinget emotser att regeringen skyndsamt hanterar hemställan.

Mer information om arbete och om vilka partier och organisationer som deltar i arbetet finns på www.sametinget.se/sanningskommission

Stuehkie den 10 juni 2019

Per-Olof Nutti
Styrelseordförande
Sametinget